سینۆگرافیا ..لە ئەزموونی نوێی شانۆی کوردی دا … حەیدەر عەبدولرەحمان

ناتوانین نکۆڵی لەوەدا بکەین کە چمکی راستەقینەی سینۆگرافیا پەیوەستە بە تەکنیکی شانۆیی و هەموو ئەو جوانکاریی و پێکهاتە دەرەکی و ناوەکییانەی شانۆ بە جوانی و ڕۆحە زیندووەکەی خۆیەوە بەرجەستە دەکەن، سینۆگرافیاش وەك هونەرو زانست چونکە پەیوەست بوونێکی راستەوخۆی بە دیدو دەروونی بینەرەوە هەیە،بە شێوەیەکی راستەوخۆ کار دەکاتە سەر بینەرو وروژاندنی،تا ئەو ئاستەی هەندێ جار لە ژێرتینی ئەو کاریگەر بوونە بە سەر بینەردا دەگاتە ئەو ئاستە کە بە نهێنی لە ناو تاریکایی شانۆدا فرمێسکی خۆشی پێ بڕژێنێ ،بینەر لەو لەحزانەدا وا هەست دەکا دەگەڕێتەوە سەر خەسڵەتە رەسەنەکانی ئینسانیەتی خۆی،هەستە فسیۆلۆژییەکانی تێکرا چەشنی شەپۆلێك لە سۆزو ئەندێشە هەڵدەچن،کە هەندێ جار بەرگەی ئەو هەڵچوونە لەوەرگرتنی چێژو ستاتیکاو سۆز ناگرێ،بە بێ ویستی خۆی لە ژێر فشاری ئەو قەوارە بێ سنوورە لە چێژ وەر گرتنی سینۆگرافیا ، وای لێ دێت کۆنترۆڵی خۆی لە دەست بدات ،بە تایبەت ئەو کاتانەی نمایش هەموو پێکهاتە سینۆگرافیاکانی بە یەکەوە بەگەڕ دەخا، لە گەڵ ریتمی موزیك و سەما، ئەدای جەستە و ئیلقای جوانی ئەکتەر،کاتێ ئاوێزانی موزیك و رووناکی دەبن ،نمایش لە باگ راوندی ژێر پەردەی شانۆو رووداوە نەبیندراوەکان،کە هەندێ جار وێنەی سینەمایی تێدا دروست دەکرێت و تێکەڵ بە موزیك دەکرێت، یان دروست کردنی تابلۆیەك لە بێدەنگی و کپی و خامۆشی و بە ئاگا هێنانەوەی لە ناکاوی بینەر و بە هاوسەنگ راگرتنی ریتمی شانۆ، بەکارهێنانی موئەسیراتی دەنگ،لە گەڵ ڕێژنەی باران و هاژەی شەپۆل و دەنگ و لوورەی ئاژەڵە کێویەکان لە کەشو هەوایێکی خامۆش و دەیان کەرەستەی دیکەی بە سیحراوی بوونی شانۆو نغرۆ کردنی لە نێو ئامرازەکانی سینۆگرافیا ،هەموو ئەم دیمەنانەچەند نموونەیەکن لە سیحری سینۆگرافیای شانۆیی بۆ بە ئاگا هێنانەوەی هەستەکانی بینەرو جولاندنیان .

سینۆگرافیا تاکە هونەرێك نیە بینەر بتوانێت هەڵسوکەوتی لە گەڵدا بکات بە تەنها، بەڵکو کۆمەڵە هونەرێکی یەکگرتووە کەلە هارمۆنیایێك دەچن پێکەوە لە شانۆدا یەك دەگرن و تەوژمێك لە جوانی دەخەنە سەر هەموو ئەندامە هەستیارەکانی بینەرو ناچاری ئەوەی

دەکەن بۆ کەوتنە ژێر ئەو هارمۆنیا هونەرییانە لە هۆڵی شانۆدا بە دیدو دەروونێکی خاڵی نەچێتە دەرەوە ، بەڵکو وای لێ دەکەن نەتوانیِ َت تا دێر دەمانێکییش لە ژێر کاریگەرییەکانی سینۆگرافیاو تەکنیکی شانۆییدا نەتوانێت خۆی رزگار بکات.
شانۆی هاوچاخ چەند ئەوەندەی بایەخی بە ناوەرۆك و نمایش و ئەکتەر داوە لە ناوەوە ، ئەوەندەش زۆتر بایەخی بە شێوە داوە، چونکە لە رەسەندا هەردوکییان تەواوکەری یەکترن ، نە ناوەرۆك بە تەنیا دەتوانێت بینەر بە هەمووئەندامە هەستیارەکانی تێر بکات ، نە شێوەی بێ گیانیش دەتوانێت شانۆ بە زیندوویەتی رابگرێت .

دەرهێنەر ناتوانێت لەو نێوەندەدا بایەخی خۆی بە تەنیا لایەکدا بدات،ئەگەر هاوسەنگی لە نێوان شێوەو ناوەرۆکدا دروست نەکات،کە رەنگە هەموو دەرهێنەرێکیش دەسەڵاتی ئەو هاوسەنگ راگرتنەی نەبێت،یان پێی وابێ تەنیا تێکست دەتوانێت هەموو بۆشاییەکانی شانۆی بۆ پڕکاتەوە ،خۆ ئەگەر وابوایەو تەکنیك و سینۆگرافیا نەبونایە، دەبوا هەموو تیکستەکانی چیخەف تا ئەمڕۆش لە دەلاقەکاندا تۆزیان لە سەر هەڵبنیشێ،شانۆنامەکانی شکسپیر گەردەلوولی زەمەن رایان ماڵێ،ئەو تێگەیشتنە بە هەڵەیەبووە تا زەمەنێکی دوور شانۆی کوردییان دووچاری چەقین کردووە و لە بازنەیەکی داخراودا خولی خواردۆتەوە،بایەخ نەدانی هونەریی و زانستی وەك پێویست لە رووە ستاتیکی و سایکۆلۆژی ومەعریفی و تەکنیکییەکانی شانۆ،لایەنێکی هەرە گەورەی لاوازی شانۆی کوردی بووە،وەك هەمان لاوازی بە گشتی لە دروست کردنی ئەکتەریشدا هەبووە،لە رابووردوودا هەندێ لە دەرهێنەرانمان پەروەردەیەکی بە هەڵەی ئەکتەریان کردووە ، ئەکتەریان چەشنی تووتی لە قەفەس ناوە، بێ ئەوەی هیچ ئازادییەکی پێ ببەخشن،هەموو کەرەستەکانی سینۆگرافیایان بە فۆرمێکی واقیعی و سروشتی لە نمایشدا بەرجەستەکردووە ،قورسایی هەرە زۆری خۆیان خستۆتە سەر دەق، دوور لە دروست کردنی دەلالەت و هیمای گوزارشت بەخش لەو سینۆگرافیا لاوازانە،بۆیە ئێستاش لە گەڵ دابێت خۆ رزگار کردن لەو تەقلیدیەت و مەئلوفیەتە پێویستی بە دەست پێکردنی سەرەتایێکی تر هەیە کە هاوکوف بێت لە گەڵ گۆڕانکارییەکانی زەمەن و پێشکەوتنەکانی،کەچی دەرهێنەری وا هەیە لە سەردەمی ئەمڕۆکەشدا هەمان ئەو توتیانەی پەنجا ساڵ دێنێتەوە سەر شانۆو هەمان شێوازو فۆرم و ستایلەکەی نیو سەدەی بەر لە ئێستا بەکاردێنێ، هەرگیزیش دان بە کۆتایی خۆی ناهێنێ …ئەمە بەڵگەی مەرگی شانۆیەلە هەندێ جوغزی جوگرافی و لای هەندێ دەرهێنەری ماوە بە سەرچوو .

هەتا ئێستاش لە نێوەندی هەندێ لە دەرهێنەرە گەنجەکانیشمان کێشەی سینۆگرافیا هەیە لەوانە :

1.بەکارهێنانی سینۆگرافیا بە مانای گەورە کردنی قەوارەی دیکۆرو ئارایشت و هەندێ پێکهاتەی دیکەی سینۆگرافیا نیە وەك لە نمایشی هەندێ لەو دەرهێنەرە گەنجانەدا دەردەکەوێت ، بەڵکو هەر زێدە کارییەك لەو پێکهاتانە وەك سیمایەکی زەق و ناوازە لە نمایشدا دەردەکەوێت کە سینۆگرافیا لاواز دەکات،چەند ئەوەندەی ماندوو بوونی تێدا کرابێت ، بەڵکو یەکێك لە رووە جوانیەکانی سینۆگرافیا ئەوەیە کە دەرهێنەر سیناریۆ بە سادەیی بەرجەستە بکات، بەڵام لە ناو سادەییەکەدا مەغزاو فەلسەفەو ستاتیکای شانۆیی وەك پێویست بگەیەنێت .

2.هەندێکی دیکەیان قورسایی هەرە گەورەیان دەخەنە سەر یەکەیەکی سینۆگرافیا کەچی پێکهاتەکانی دیکە فەرامۆش دەکەن، ئێمە لە شانۆدا گرنگە تا بۆمان بکرێت سوود لە هەموو پێکهاتەکانی سینۆگرافیا ببینین بۆ خزمەتی ئەکتەر کە کرۆکی راستەقینەو ریشەیی نمایشە.

3.ناکرێت دەرهێنەر لە رووی پراکتیکییەوە بۆ دروست کردنی سینۆگرافیا تەنها پشت بە خۆی ببەستێت،وەك هەندێ لە دەرهێنەرە لاوەکانی ئێمە پیادەی دەکەن،بەڵکو گرنگتر لەوە ئەوەیە کەسانی پسپۆر لەوبوارەدا بەشدار بن بۆ دروست کردنی سینۆگرافیا و بەرجەستە کردنی وەك پێویست،چونکە زۆر جار بەکارهێنانی بە هەڵە لە رووناکی ،لە موزیك ، لە دیکۆر دەبێتە مایەی لە بار بردنی سینۆگرافیا .

4. دەبێت ئەوکەسانەی ئەرکی کاری سینۆگرافیا دەگرنە ئەستۆ تێگەیشتنیان هەبێ بۆ شانۆ و لەو بوارەدا خاوەن ئەزموون بن ،دەرهێنەر هەر کات ویستی ئەو بۆشاییانە بە کەسانی ناپسپۆر پڕ کاتەوە ، ئەوە دەبێت ئەگەری روخانی نمایشەکەی بە دوور نەبینێ .

5.بۆ بونیاتی نمایش دەرهێنەر پێویستی بە دابەشکردنی قۆناغەکانی جێ بەجێ کردن هەیە، هەر لە ئامادەکردنی تێکست و ئەکتەرەوە تا دەگاتە دیاری کردنی کات بۆ پرۆڤەو ماوەی پرۆڤە و بە پراکتیك کردنی، ئینجا خۆ ئامادە کردن بۆ سینۆگرافیاو رتووش کردنی نمایش دەرهێنەر ئەگەر هەر قۆناغێك لەو قۆناغانە بە کاتی بە جێ بێنێ و هەر لە سەرەتاوە زۆرینەی کاتی خۆی بۆ سینۆگرافیا تەرخان بکات ،ئەوە بۆشایی لە پێکهاتەکانی شانۆ دروست دەکات ، بە تایبەت لە دروست کردنی ئەکتەردا،کە دواتر کاتی ئەوەی بە دەست نامێنێ پێیان کاتەوە، سینۆگرافیاکەش ئەو ئامانجانە ناپێکێ، کە دەرهێنەر زۆر لە ئاواتەکانی خۆی لە سەر بونیات نابوو..

6. هەندێکی دیکە لەو دەرهێنەرانە تێکست بە هەند وەرناگرن و پێیان وایە تەنها سینۆگرافیا دەتوانێت بینەر رازی بکات ،دیسان دەرفەتێکی دیکە لە سەرکەوتنی نمایش لە دەست دەدەن ، چونکە تەکنیك هەر چەند بەهێز بێت ئەگەر نەخرێتە نێو فەلسەفەیەکی دیاری کراو، ئەوە بینەر بە تەنها (شێوە)ی بۆ ئامانج نمایشەکەت لیٍَ وەرناگرێت کە هیچ فەلسەفەیەك لە گەڵ خۆیدا نەباتە دەرەوە لە هێڵی شانۆییدا ..

شانۆی وێنە جگە لەوەی لە زۆر لە وڵاتانی جیهاندا بەرجەستە کراوەو بینەرێکی زۆری هەیە ، لە ئێراقیشدا لەساڵانی هەشتاکاندا لە سەر دەستی دەرهێنەری ناسراو سەلاح قەسەب وەك ئەزموونێکی نوێ ی شانۆیی گواسترایەوە ئێراق ،ئەو کات ژمارەیك لە قوتابیانی ئەکادیمیای هونەرە جوانەکان لە بەغدا کە کورد بوون ، توانیان سوود لە شانۆی وێنە وەربگرن ، ئەوانیش وەك ئەزموونێکی نوێ بە ناوی شانۆی ئەزمـوونگەری بیگـوازنەوە کوردسـتان و کـاری لـە سـەر بکـەن ، سینۆگرافیا لە هەموو قۆناغەکانی رابووردوودا لە شانۆی کوردی دا بەکار هاتووەو ئاستەکانیان بە پێی ئەزموونی تایبەتی دەرهێنەرەکان گۆڕاوە ، بەڵـام وەك دیـاردەیەکی گشتـی بـە تێرتریـن شێـوە لـە کوردستاندا لە شانۆی ئەزموونگەری دا پەرەی سەندووە،، دواتریش لە گەڵ پێگەیشتنی کۆمەڵێ دەرهێنەری خاوەن ئەزموون لەو ماوەیەدا سەر لە نوێ بایەخدان بە سینۆگرافیای شانۆیی زێدە بووە .
ئێـستا بـایەخ دان بـە سـینۆگرافیا نەبۆتـە ئـارەزوو بـە دەسـت دەرهێنەرەوە بگرە بۆتە چارەنووسی نمایش بە دەست بینەری هوشیاریی شانۆییەوە کە زۆر بە وردی هەڵسوکەوت لە گەڵ نمایشدا دەکات، تا دەرهێنەر لە نمایشدا هەموو مافێك بە بینەر نەبەخشێت،بینەر ئامادە نیـە نمـایش لـە دەرهێنـەر وەربگرێت،ئـەو دەسـەڵاتەیە وا دەکـات دەرهێنەر بە ئاگاییەوە هەڵسوکەوت لە گەڵ نمایشدا بکات ،لە نێوان دوو بژاردەدا یەکێکیان هەڵبژێرێ ، یان ئەوەی بینەر لێی وەردەگرێ ، یان بێدەنگ بوون .
.